

РЕЦЕНЗИЯ

от д-р Никола Костов Йосифов

професор по трудово право и обществено осигуряване

член на научното жури, определено със заповед № Р-109/285 от 30.05.2018 г., за провеждане на конкурс за заемане на академичната длъжност „професор“ в област на висшето образование 3. Социални, стопански и правни науки, професионално направление 3.6 „Право“, специалност „Гражданско и семейно право“ („Медицинско право“) за нуждите на факултет за обществено здравеопазване, катедра по социална медицина и организация на здравеопазването, УС по медицинска етика и право на Медицинския университет „Проф. д-р Параскев Стоянов“ – гр. Варна, обявен в „Държавен вестник“, бр. 36 от 27.04.2018 г. с кандидат д-р по право доцент Мария Атанасова Вълканова – преподавател в същия университет

Мария Атанасова Вълканова е родена на 2 юни 1972 г. в гр. Варна. Завършила е „Право“ в юридическия факултет на Икономическия университет – Варна през 1998 г. От 1999 г. до 2003 г. е асистент към катедра по здравен мениджмънт; от 2003 г. до 2007 г. – старши асистент към катедра по социална медицина и организация на здравеопазването, от 2007 г. до 2012 г. е главен асистент към катедра по социална медицина и организация на здравеопазването. От 2012 г. до настоящия момент е доцент, ръководител на УС по медицинска етика и право към катедра по социална медицина и организация на здравеопазването в Медицинския университет „Проф. д-р Параскев Стоянов“ – гр. Варна.

Провежда обучения на студенти по специалностите „Здравен мениджмънт“, „Здравни грижи“, „Фармацевтичен мениджмънт“, „Опазване и контрол на общественото здраве“, „Рехабилитация, морелечение, уелнес и спа“, „Рехабилитатор, медицински лаборант“, зъботехник, рентгенов лаборант, помощник-фармацевт, медицински козметик – професионален бакалавър, медицинска сестра, акушерка.

Доцент Мария Вълканова има специализации в университета „Франш Комте“, Безансон, Франция, в университети в Нюшател, Швейцария, Лугано, Швейцария, Аскона, Швейцария.

През 2017 г. доц. М. Вълканова придобива специалност „Правно регулиране в здравеопазването“.

Кандидатката участва в конкурса с хабилитационен труд „Професионалният риск и отговорността в медицината – гражданско-правни аспекти“, изд. „Стено“, Варна, 2018 г. Тя е представила за рецензиране шест самостоятелни научни статии, публикувани в български научни списания, 12 научни статии в съавторство, публикувани в български

научни списания, осем научни статии в съавторство, публикувани в чуждестранни научни списания и научни сборници.

Кандидатката Мария Вълканова има съавторски участия в национални и международни конференции и участия в проекти в областта на здравеопазването.

Хабилитационният труд е в обем от 170 страници. Използвани са над 115 заглавия на кирилица и над 82 заглавия на латиница. Направени са 491 бележки под линия.

Приемам за рецензиране и представените научни статии.

Достойнства на хабилитационния труд

Хабилитационният труд запълва една празнота в юридическата книжнина. Той е първото цялостно монографично изследване на тази тема.

Структурно хабилитационният труд е изграден като цяло логично и се състои от предговор, три глави и заключение. При написването на труда доц. Вълканова е използвала и подложила на критичен анализ значително количество нормативни актове. В изследването авторката е използвала богатата съдебна практика на Върховния административен съд и на Върховния касационен съд, както и на отделни окръжни, апелативни и районни съдилища.

В глава първа от хабилитационния труд се разглеждат особеностите на медицинския риск, като е използвано не само българското законодателство и практика, но и тези на Франция, Швейцария и Русия. В изследването си авторката стига до извода, че рискът в медицината не може да се разглежда по аналогия с риска в правото, тъй като е необходимо да се отчитат спецификите на правоотношенията в здравеопазването.

За първи път е разгледано понятието „юридически риск в медицината“ в контекста на понятията „медицински риск“, „терапевтичен риск“, „професионален риск“, „разумен лекарски риск“ и „оперативен риск“. Авторката аргументирано е направила разграничение между риска като потенциално опасност и явление от една страна и като субективно право, от друга страна.

В изследването авторката стига до извода, че когато се прилага нова техника, чиито рискове все още не са установени, макар че до момента не са се появили такива, следва да се приеме, че пациентът трябва да бъде информиран за това. В такива случаи лекарят трябва да информира пациента, че нямат достатъчно информация и приложение, за да се изключи съществуването на други рискове.

В глава втора на хабилитационния труд авторката изследва въпросите на риска и някои гражданскоправни аспекти на отговорността. По предметно съдържание отговорността е посветена на връзката на риска с отговорността за непозволено увреждане от лекаря и лечебното заведение. Върху основата на анализа на риска в медицината в контекста на гражданската деликтна отговорност са изследвани въпросите на субективната основа на риска и отговорността за непозволено увреждане от страна на

лекаря и лечебното заведение, а така също и обективната основа на риска в медицината като израз на безвиновната отговорност за непозволено увреждане.

В глава втора на монографичния труд авторката изследва въпросите, посветени на задължението за грижа на лекаря и лечебното заведение, на задължението за сигурност при реализиране на рисковете, свързани с възникване на вътреболнична инфекция, и ангажиране на отговорността на лекаря и лечебното заведение, въпросите на задължението за сигурност, за вредите от лошо качество на вещи, използвани в процеса на оказване на медицинска помощ, както и други въпроси, свързани с риска и отговорността в медицината.

Авторката изследва въпросите, разглеждани както от български, така и от чуждестранни учени в областта на облигационната теория. Голяма част от разглежданите въпроси са подкрепени с българска и чуждестранна съдебна практика. Това обстоятелство засилва практическото приложение на теоретичните изводи, което има важен приносен характер на реабилитационния труд.

Доц. М. Вълканова разглежда теориите, свързани с обяснението на обективната отговорност. Според мен правилно е застъпена тезата от авторката, че вредата следва да е причинена от вещта. С други думи, непозволеното увреждане трябва да се намира в причинна връзка с употребата на вещта. Тази вещ трябва да е единствената причина за увреждането, за да се търси причинната връзка между вредите и каузалното действие на самата вещ, а не на управлението или служенето с нея. Авторката посочва случаите, при които собственикът на вещта или лицето, под чийто надзор се намира същата, могат да се освободят от отговорност произлезлите от нея вреди, което е от съществено значение за практиката.

Авторката достига до извода, че вината, върху която се реализира деликтната отговорност, и рискът, който стои в основата на безвиновната деликтна отговорност са алтернативни основания за реализиране на гражданскоправната деликтна отговорност.

На юридическата превенция на риска в медицината в контекста на задължителната застраховка „Професионална отговорност“ е посветено изследването в § 4 на глава втора от монографичния труд, което е извършено на високо научно равнище. Основателно се посочва, че институтът на договора за застраховка „Професионална отговорност“ на здравните професионалисти е юридически механизъм, който има за цел да повиши нивото на правната защита на лекарите и пациентите и едновременно да съдейства за по-безболезнено преодоляване на правните последици от реализирането на риска от отговорност в медицината.

Застраховката „Професионална отговорност“ се отнася за определени професии, които са свързани с повишен риск. Тя е задължителна за лицата, които упражняват медицинска професия в лечебно заведение, за вредите, които могат да настъпят вследствие на виновно неизпълнение на професионалните им задължения. Посредством въвеждането на задължителното застраховане на лицата, които упражняват медицинска

професия, се гарантира, че предявените претенции за обезщетяване на настъпили вреди ще могат да бъдат реално обезщетени така, както изисква общественият интерес.

Авторката подробно е изследвала правата и задълженията по задължителната застраховка „Професионална отговорност“ и по такъв начин съдейства на практиката за реализиране на тази застраховка.

Глава трета е посветена на анализа на връзката на риска с определени правни категории като „случайно събитие“, „нежелателно събитие“, „граждански деликт“. Авторката разглежда съответни теории за възникване на грешките. Направен е сравнителноправен преглед на нежелателните събития. Анализирани са терминът „нежелателно събитие“ като сборно понятие, с което се означава комплексното единство от различни по своето естество обективни факти в медицината, довели до неблагоприятни последици за пациента, и във връзка с оказване на медицински грижи. Това е термин, който има различно предназначение и цели.

Изследването в т. 3 на § 6 от глава трета на реабилитационния труд се отнася до обстоятелствата, изключващи отговорност на лекаря и лечебното заведение при реализиране на рисковете в медицината и има приносен характер. Изяснява юридическата същност на случайното събитие в медицината, изключващо юридическа отговорност и по-точно наказателна отговорност, тъй като отсъства неправомерно поведение на различните медицински специалисти и по-конкретно на лекарите, ангажирани с лечението на пациента.

Заслужава да се отбележи изясняването на въпроса за съотношението на понятието „случайно събитие“ с понятието „нешастен случай“ в медицината, което има приносен характер.

През призмата на отговорността за непозволено увреждане е анализиран и рискът от възникване на нежелателни събития в медицината. Монографичното изследване е обогатено със сравнително-правен преглед на безопасността на пациента.

Извършено е проучване на теоретичните становища за риска в българската и чуждестранната литература, като авторката излага и аргументира собствени възгледи.

Достоинствата на реабилитационния труд са както в неговата теоретична обосновааност, така и в неговото практическо значение. Авторката на труда в стегната форма е разгледала въпросите, което е от особена важност за неговото практическо приложение.

Основни приноси в реабилитационния труд на кандидатката за академичната длъжност „професор по гражданско и семейно право“ представляват:

1. Това е първото цялостно монографично изследване по разглежданата тема;
2. За първи път в българската литература е разгледан въпросът за юридическия риск в медицината през призмата на понятията „медицински риск“, „терапевтичен риск“, „професионален риск“, „разумен лекарски риск“, „оперативен риск“;

3. Изясняването на правната същност на задължението на лекаря и лечебното заведение от гледна точка на риска, свързан с юридическата отговорност в нейните разновидности;
4. Направеният анализ на информацията, която трябва да се предостави относно рисковете с оглед вземане на съгласие на пациента;
5. Изясняването на юридическата същност на случайното събитие в медицината, изключващо юридическа отговорност – и по-точно наказателноправна отговорност, тъй като отсъства неправомерно поведение на различните медицински специалисти, конкретно на лекарите, ангажирани с лечението на пациента.
6. Изясняването на въпроса за съотношението на понятието „случайно събитие“ с понятието „нешастен случай“ в медицината.

На съответните места в рецензията са посочени и други изследвани въпроси с приносен характер.

Критични бележки към хабилитационния труд

Не споделям отразения в монографията сравнителноправен преглед на уредбата на нежеланите събития в различните държави поради няколко причини.

На първо място, поради твърде фрагментирания характер.

На второ място, липсва сравнителноправен анализ на законодателствата на отделните държави с оглед целите на изследваната тема.

На трето място, този материал е „прикачен“ без да е налице анализ на законодателството на отделните държави с оглед юридическата отговорност в нейните различни аспекти и преди всичко гражданско-правния ѝ аспект.

Теориите за възникване на грешката не са разгледани в контекста на гражданската отговорност в медицината от теоретична гледна точка. Разгледани са моделите, изследвани от различни автори, но от гледна точка на медицинската, а не от гледна точка на юридическата отговорност.

Други трудове, представени за рецензиране

Доц. М. Вълканова е представила за рецензиране статии и доклади, написани самостоятелно и в съавторство на български, руски, украински и английски езици, посочени в съответен списък.

Посочените трудове са разработени на добро научно равнище и заслужават положителна оценка.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Хабилитационният труд и другите научни трудове, предоставени за рецензиране, са разработени на високо научно равнище. Като имам предвид техните достойнства и приноси, които са в резултат на дългогодишните усилия на авторката, в заключение

убедено заявявам пред научното жури **положителната си оценка**, че представеният хабилитационен труд „Професионалният риск за отговорността в медицината – гражданскоправни аспекти“ и другите научни трудове отговарят на изискванията на Закона за развитието на академичния състав в Република България, на Правилника за прилагането му и на Правилника за развитието на академичния състав в Медицинския университет – Варна

ПРЕДЛАГАМ

На научното жури да предложи на научния съвет на факултет „Обществено здравеопазване“ на Медицинския университет „Проф. д-р Параскев Стоянов“ – гр. Варна да вземе решение за избор на Мария Атанасова Вълканова на академичната длъжност „професор“ в област на висшето образование 3. Социални, стопански и правни науки, професионално направление 3.6 „Право“, специалност „Гражданско и семейно право“ („Медицинско право“).

София

10 август 2018 г.

Рецензент и член на научното жури:

(проф. д-р Никола Йосифов)